

Wojciech Biel

Nowe media - interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym = New Media - Interpretation of the Term in Pedagogical Context

Edukacja - Technika - Informatyka nr 1(19), 279-287

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WOJCIECH BIEL

Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym

New Media – Interpretation of the Term in Pedagogical Context

Magister, Zespół Szkół nr 2 im. ks. St. Staszica w Wadowicach, Polska

Streszczenie

Artykuł jest próbą omówienia interpretacji pojęciowej dotyczącej nowych mediów w kontekście pedagogicznym, która odnosi się do uczniów, nauczycieli oraz społeczeństwa teleinformatycznego – grup, które zazwyczaj są odbiorcami przekazu medialnego.

Publikacja przybliży charakterystykę pojęcia *nowe media* w powiązaniu z terminami *media*, *technologie informacyjno-komunikacyjne*, *społeczeństwo informacyjne* oraz *pedagogika*. Następnie wyodrębnia najważniejsze nowe media w tym kontekście, uwzględniając ich cechy oraz powiązania.

Jedną z rudymenatnych kwestii nasuwających się przy analizie pojęcia *nowe media* jest jego właściwa interpretacja. Szeroko rozumiane media teleinformatyczne niosą ze sobą wiele wątpliwości, istnieje wiele skojarzeń pojęciowych. Podstawową jest z całą pewnością egalitarność zarówno tworzenia, wykorzystania, jak i obioru informacji. W związku z powyższym nieprzygotowany odbiorca przyjmujący niewyselekcjonowane informacje, nieznający połączeń pojęciowych medialnych, bez odpowiedniej świadomości specyfiki nowych mediów oraz dystansu poznawczego nie może w pełni wykorzystać zbioru medialnego (zwłaszcza w procesach dydaktycznych). Rozwiązaniem tego problemu może być odpowiednia interpretacja pojęciowa oraz wynikające z niej wyodrębnienie nowych mediów w kontekście pedagogicznym.

Zrozumienie pojęcia *nowe media* w odniesieniu do pedagogiki może mieć niebagatelny wpływ na kształtowanie umiejętności świadomego, właściwego i selektywnego korzystania ze środków przekazu w procesie dydaktycznym.

Słowa kluczowe: nowe media, media, technologia informacyjno-komunikacyjna, społeczeństwo informacyjne

Abstract

This article attempts to discuss conceptual interpretation relating to new media in the pedagogical context, which relates to students, teachers and society of Information and Communication Technologies (ICT) – groups that usually are the recipients of media broadcast.

This paper presents characteristics of the term *new media* in relation to the terms mass media, informational-communicational technologies, information society and pedagogy. It then specifies the most important new media in this context, stipulating their characteristics and connections.

One of the rudimentary issues that appear when analyzing the term *new media* is its correct interpretation. Broadly understood ICT media bring numerous uncertainties with it, there are many term connotations. Surely egalitarianism of creation, use and reception is essential. For the above reason, unprepared recipient receiving unselected information, and not knowing media terms connections, without the right awareness of specifics of new media as well as cognitive perspective, will not be able to fully take advantage of media package (especially in educational processes). The solution to this problem might be right conceptual interpretation and resulting from it distinction of new media in the pedagogical context.

The right understanding of the term *new media* in relation to pedagogy may have significant impact on creating abilities of conscious, correct and selective use of mass media in the educational process.

Keywords: new media, mass media, ICT, information society

Wstęp

Obecnie dostęp do informacji jest powszechny, a nowe media rozwijają się niezwykle dynamicznie, anektując coraz większe obszary życia społecznego. Dlatego też szczególna sprawność współczesnego pokolenia w posługiwaniu się sprzętem cyfrowym, w szczególności tym z dostępem do internetu, nie budzi zaskoczenia. Nic dziwnego zatem, że kwestia medialnego oddziaływania na odbiorcę, odpowiednia analiza pojęciowa stała się tematem rozważań pedagogicznych, a zwłaszcza pedagogiki medialnej.

Tytuł niniejszego artykułu – *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym* – jest jednocześnie pewną próbą uporządkowania przedstawianych aspektów. Opracowanie to ma zarysować kontekst właściwej interpretacji pojęcia *nowe media*, przedstawiając podstawowe zależności, definicje i prądy charakterystyczne dla tego nurtu edukacji.

Artykuł podzielono na dwie części. Część pierwsza poświęcona została zagadnieniom interpretacyjnym dotyczącym nowych mediów; zdefiniowano w niej powiązania odnoszące się do mediów, technologii informacyjno-komunikacyjnych, społeczeństwa informacyjnego we współzależności do pedagogiki. Część druga porusza natomiast kwestię wyodrębnienia nowych mediów w kontekście sprzętowym oraz oprogramowania, uzupełniając warstwę pojmowania zakresu pojęciowego.

Niniejszy artykuł jest jedynie wstępem nakreślającym podstawowe zagadnienia w obrębie tematu; inspiracją do podjęcia pogłębionych studiów nad zaprezentowaną interpretacją.

Nowe media – interpretacja pojęcia

Kluczowym terminem niniejszego artykułu są *nowe media*. Zdaniem badacza mediów masowych i interpersonalnych Niecia nowe media pojawiają się wraz z wideo w latach 70. XX w., ale rozwijają się dopiero dzięki technice cyfrowej. Jego zdaniem niektórzy badacze używają tego określenia tylko do anali-

zy mediów cyfrowych. Cechą charakterystyczną nowych mediów jest „załamanie dotychczasowego odbioru elektronicznych mediów masowych” (Nieć, 2010, s. 69), został zakwestionowany model mediów elektronicznych „opartych na hierarchicznym układzie, następuje przejście od hierarchicznego modelu (autorytarnego) do interaktywnego (demokratycznego), szczególnie inna jest rola publiczności, następuje «złamanie ramówki», inne są wielkości audytoriów” (Nieć, 2010, s. 69). W jego ocenie „wynalezienie wideo umożliwia nagrywanie programu, własne budowanie ramówki. Pojawia się dyskusja nad zmianą analizy audytorium rozproszonego w czasie” (Nieć, 2010, s. 69). Wynalazek komputera osobistego upowszechnia nowe media, które stają się charakterystyczne dla cywilizacji ponowoczesnej. Ich powstanie było możliwe dzięki przełomowi technologicznemu w nauce i technice (Nieć, 2010, s. 69). Z powyższej charakterystyki wyłania się następująca konkluzja: głównymi wyznacznikami nowych mediów są: interaktywność, „audytorium rozproszone w czasie i odroczone” (Nieć, 2010, s. 69), cywilizacja ponowoczesna, cyfryzacja i wynikające z niej implikacje.

Juszczak zajmujący się pedagogiką medialną zauważa, że „od pewnego czasu w naszym codziennym życiu pojawiły się nowe media, do których zaliczamy: komputery, wideo interaktywne, elektroniczne bazy danych, sieci komputerowe oraz całe systemy informatyczno-komunikacyjne, które wspomagają aktywne życie człowieka” (Lister, Dovey, Giddings, Grant, Kelly, 2009, s. 22).

Brytyjscy badacze mediów masowych Lister, Dovey, Giddings, Grant i Kelly podkreślają, że używając terminu *nowe media*, jedni mogą mieć na myśli określoną sieć (np. internet), inni natomiast mogą myśleć o czymś zupełnie innym – telewizji cyfrowej, nowych sposobach wizualizacji obiektu, środowisku wirtualnym, grze komputerowej czy blogu. Powyższy termin jest bowiem powszechnie używany „w odniesieniu do całego szeregu różnych zjawisk. Stosując go, nadajemy status medium tej rzeczy, którą mamy na myśli” (Lister i in., 2009, s. 19). Nowe media są nieodłącznie powiązane z nowymi technologiami w przeciwieństwie do terminu *media* (por. Lister i in., 2009, s. 16–17).

W *Popularnej encyklopedii mass mediów* możemy przeczytać, że nowe media to „wszelkie techniki przekazu oraz technologie stosowane powszechnie od poł. I.[at] 80-tych. Komunikacja z ich wykorzystaniem charakteryzuje się interaktywnością, indywidualizacją, asynchronizmem”, nowe media są rozumiane także „jako nowe techniki informacyjno-komunikacyjne” (Skrzypczak, 1999, s. 375).

W sensie ogólnym można zatem przyjąć, że termin *nowe media* oznacza:

- nowe doświadczenia tekstualne: nowe rodzaje form gatunkowych i tekstualnych, rozrywki, przyjemności i wzorców konsumpcji medialnej,
- nowe sposoby reprezentacji świata: media, które dostarczają nowych możliwości i doświadczeń pod względem reprezentacji w sposób nie zawsze dość jasno zdefiniowany (immersyjne środowiska wirtualne, interaktywne multimedia ekranowe),

– nowe relacje pomiędzy podmiotami (użytkownikami i konsumentami) oraz technologiami medialnymi: nowe sposoby użytkowania i odbioru obrazu oraz mediów komunikacyjnych w codziennym życiu oraz nowe znaczenia nadawane technologiom medialnym (Lister i in., 2009, s. 21).

Nieć (2010, s. 73) podkreśla, że „utożsamianie nowych mediów (nazwa trochę rażąca potocznością) tylko i wyłącznie z internetem jest daleko idącym nieporozumieniem – do grupy tej zaliczamy także multimedialne nośniki (CD-ROM, DVD), telefon komórkowy, niektóre nowe formy telewizji współpracującej z dodatkowymi urządzeniami”.

Jak nietrudno zauważyć, co również podkreśla Tomaszewska, mianem *nowych mediów* „określa się wiele różnorodnych środków przekazu, które wykorzystują technologię cyfrową” (Tomaszewska, 2012, s. 61). Oferują one dobrą jakość, dostępność oraz funkcjonalność. Nowe media cechuje: „ciągłe i szybkie doskonalenie parametrów, miniaturyzacja, standaryzacja, obniżanie kosztów jednostkowych, zmniejszanie kosztów użytkownika oraz interaktywność” (Tomaszewska, 2012, s. 61). Zdaniem badaczki (za Livingstone), operując pojęciem *nowe media* i jego synonimami, „czyli technologie/techniki informacji i komunikacji lub w skrócie nowe technologie/techniki, odwołujemy się zarówno do kategorii urządzeń (telefon, komputer), technologii przekazu (cyfrowa) oraz zawartości mediów (treści dostępne w internecie)” (Tomaszewska, 2012, s. 61).

Synonimem *nowych mediów* są technologie informacyjno-komunikacyjne, które dodatkowo zawierają aspekty analogowe. Nowe media możemy rozpatrywać w aspekcie **sprzętu cyfrowego** (*hardware*) oraz zawartości mediów, czyli **oprogramowania** (*software*), w tym aplikacji, programów, zasobów (treści dostępne w internecie, np. prezentacje zdalne Prezi – oferowane m.in. w modelu chmury obliczeniowej SaaS) (Tomaszewska, 2012, s. 60–63).

Pojęcie *nowych mediów* dla przeciętnego odbiorcy może wydawać się zbyt abstrakcyjne, ale dla pełniejszego zobrazowania zagadnienia warto zwrócić uwagę na fakt, że w przestrzeni pedagogicznej istnieje już nawet pojęcie *nowe nowe media* sformułowane przez Levinsona w 2009 r. Nowe nowe media, zachowując w jego ocenie specyfikę i atrybuty dotychczasowych nowych mediów (przede wszystkim internetowych), posiadają nową cechę – charakter społecznościowy (Urbanek, 2013, s. 230). Do nowych nowych mediów możemy zaliczyć: Facebook, Twitter oraz MySpace. Zauważmy, że „wycinając” element społecznościowy z nowych nowych mediów i nastawiając się na indywidualizm, jak gdyby stwarzamy z powrotem nowe media. Bez komponentu społecznościowego mamy do czynienia z typowymi nowymi mediami.

Istnieje kilkadziesiąt podziałów mediów (około 100), w tym kilka nowych mediów. Niektóre przybliży Nieć (2010, s. 69), a mianowicie podział mediów (ze względu na czynnik komunikacyjny) na:

- drukowane – prasa, ulotka,

– elektroniczne – radiofonia, telewizja, wideo (media analogowe, elektroniczne),

– **cyfrowe** – internet, telefon komórkowy, multimedialny komputer osobisty.

Podział mediów (ze względu na czynnik cywilizacyjny) obejmuje (Nieć, 2010, s. 68):

– tradycyjne – list, ulotka, prasa (procesy urbanizacji w antyku i późnej nowożytności),

– elektroniczne – radiofonia, telewizja (ostatnia faza rewolucji przemysłowej we wczesnej współczesności),

– **nowe media** – wideo, komputer osobisty, internet, telefon komórkowy (rewolucja teleinformatyczna – nowoczesność).

Według Juszczyka pozycję nowych mediów, do których zaliczamy komputery, wideo interakcyjne, elektroniczne bazy danych itd., możemy zobrazować w następujący sposób: im większe osadzenie procesów edukacyjnych w indywidualnych formach kształcenia, tym większa rola nowych mediów ze względu na ich interakcyjność. Jednocześnie dla grupowych systemów edukacyjnych funkcjonujących w szkole lub w uczelni obserwujemy dominujące zastosowanie nieinterakcyjnych mediów klasycznych (film, telewizja i radiofonia) (Juszczak, 1997, s. 21). Siemieniecki (2007, s. 155) zauważa ponadto, że media, w tym nowe media, są „rozumiane jako środek (także środek wyrazu), urządzenie bądź nośnik informacji”.

Z powyższych podziałów jasno wynika, że termin *nowe media* zawiera się w szerszym pojęciu *media*. „W procesie kształcenia i samokształcenia media (głównie prasa i wydawnictwa drukowane, radio, film, telewizja i Internet) odgrywają coraz większą rolę, stając się jednym z ważniejszych i skuteczniejszych narzędzi edukacyjnych” (Pilch, 2004, s. 113). Słowo *internet* odnosi się także do nowych mediów.

W kontekście analizy literatury można wyróżnić i wskazać najważniejsze cechy nowych mediów: cyfrowość, interaktywność, hipertekstualność, wirtualność, usieciowienie i symulacyjność. Bezspornie w mojej ocenie jedną z głównych cech nowych mediów jest znacznik cyfrowy. Nieć (2010, s. 72) podaje w tym kontekście, że media cyfrowe oparte są na przekazie zapisanym w zero-jedynkowym (0,1) systemie znaków, co pozwala łączyć wszystkie media. Na gruncie mediów cyfrowych dokonuje się przejście od nieokreśloności komunikowania (masowości) do określoności (jednoznaczności). Media cyfrowe zawierają same w sobie następujące cechy podstawowe: hiperrealność, interaktywność, hipertekstualność, rozproszenie nadawców, wirtualność (por. Nieć, 2010, s. 73–74). Powiązaniem terminem w odniesieniu do nowych mediów, określanym często jako synonim, jest szeroko ujmowana *technologia informacyjno-komunikacyjna* (TIK).

Definiując termin *technologia informacyjno-komunikacyjna*, należy uwzględnić, jak podkreśla Juszczuk, definicję pojęcia *technologia*, a następnie scharakteryzować technologie informatyczne, informacyjne, a w końcu technologie komunikacyjne, które prowadzą do zintegrowanych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Można założyć zdaniem Juszczuka (2006, s. 21), że TIK zawierają w swojej strukturze technologie informatyczne, informacyjne oraz technologie komunikacyjne.

W szeregu publikacji pojawia się także stwierdzenie, że ICT (wymienne TIK) „obejmuje szeroki zakres wszystkich nowych technologii umożliwiających wytwarzanie i przesyłanie informacji. W zakres pojęciowy technologii ICT wchodzi wszystkie media komunikacyjne (...) oraz media umożliwiające zapis informacji (...) a także sprzęt umożliwiający przetwarzanie informacji” (Radomski, 2014, s. 10–11). Pojęcie *teleinformatyki* należy rozpatrywać w kontekście wszystkich wymienionych składników.

Jak zauważa Juszczuk (2002, s. 10–49), badania empiryczne nad wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji wskazują, że pomagają one w:

- tworzeniu społeczności (wspólnoty) uczących się,
- kreowaniu przyjaznego i efektywnego środowiska uczenia się,
- dyskusji i działaniach związanych ze wspólnym konstruowaniem wiedzy przez uczących się.

W szerszym znaczeniu technologie informacyjno-komunikacyjne mieszczą się w przestrzeni terminu *społeczeństwo informacyjne*. Jak podaje *Encyklopedia pedagogiczna...* (Pilch, 2004, s. 114), „społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo mediów, będących z jednej strony elementem szerszego, zintegrowanego sektora telekomunikacyjno-informatycznego, a z drugiej – otwartego, świadomego systemu komunikacji, cechującego się nieskrępowanym przepływem treści i elementów kultury. Media, będące wytworem człowieka, nie tylko usprawniają jego działalność, ale też zwrótnie wpływają na niego i na postrzeganie przez niego rzeczywistości”.

Obrazując koncepcję społeczeństwa informacyjnego (społeczeństwa medialnego), należy w pierwszym rzędzie ukazać miejsce w przestrzeni historyczno-politycznej. Odpowiednie umiejscowienie koncepcji jest ważne ze względu na poprawną analizę, a także na odniesienie do pedagogiki, a wnikliwiej – do dydaktycznych procesów. Mianowicie „pojmowanie społeczeństwa informacyjnego mieści się w neoewolucyjnym paradygmacie (trzeciego stadium), które następuje po dwóch pierwszych stadiach: przedprzemysłowym i przemysłowym” (Krzysztofek, 2002, s. 172). Jest to trzeci rejon, w którym według niektórych badaczy znajduje się nasze społeczeństwo. W centrum takiego społeczeństwa Machlup umieścił system edukacji, środki masowego przekazu, instytucje naukowe, banki danych, biblioteki (Krzysztofek, 2002, s. 171).

Wyodrębnienie nowych mediów w kontekście pedagogicznym

W związku z powyższym można przyjąć (uwzględniając interpretację pojęcia *nowe media* oraz jego charakterystyczne cechy), że do nowych mediów zaliczamy:

- a) w kontekście sprzętowym (*hardware*):
 - aparat cyfrowy,
 - czytnik e-książek (*e-book reader*, czytnik e-book),
 - drukarka,
 - dyktafon cyfrowy,
 - interaktywne plansze,
 - kamera cyfrowa,
 - komputer PC stacjonarny,
 - laptop/notebook,
 - monitor dotykowy,
 - multimedialne piloty do testów *Turning technologies* (migracja cyfrowa),
 - odtwarzacz mp3,
 - odtwarzacz mp4/MTV, PMP/iPod,
 - odtwarzacz płyty CD/DVD/BD/HD-DVD,
 - palmtop komputer kieszonkowy/PDA,
 - skaner,
 - smartfon/telefon komórkowy,
 - smartwatch,
 - tablet multimedialny,
 - tablica interaktywna,
 - telewizor LCD/PDP/OLED,
 - urządzenia magazynujące (dysk twardy, *pendrive*),
 - urządzenia sieciowe (*router*, *switch*, serwer, *hub*),
 - wizualizer,
- b) w kontekście oprogramowania (*software*):
 - aplikacje typu Google Classroom,
 - arkusz kalkulacyjny,
 - avatar mówiony Voki,
 - baza danych (Access),
 - blogi,
 - czaty/komunikatory,
 - edukacyjne gry komputerowe,
 - edukacyjne programy komputerowe,
 - edytor tekstu/procesor tekstu,
 - encyklopedie, słowniki i leksykony internetowe,
 - grafika, animacje i symulacje komputerowe,
 - książki/podręczniki w formie cyfrowej (e-book),

- kursy e-learningowe,
- kursy, tzw. samouczki Angprofi,
- nowoczesne prezentacje typu Prezi,
- odtwarzacze filmów/cyfrowe wideo,
- pliki w formacie mp3,
- poczta elektroniczna,
- podkasty edukacyjne,
- podręczniki elektroniczne/podręczniki o charakterze multimedialnym,
- prezentacje multimedialne (np. Microsoft PowerPoint, OpenOffice Impress),
- przeglądarki internetowe (np. Firefox),
- przestrzenie dyskowe typu Dropbox,
- serwisy społecznościowe/fora dyskusyjne,
- strony internetowe WWW (treściowe, tekstowe),
- testy samosprawdzające interaktywne typu Helion,
- quizy dla uczniów Kahoot!,
- wirtualne tablice typu Padlet,
- wyszukiwarki (Google, Yahoo!).

Zaprezentowana powyżej lista nowych mediów z pewnością może zawierać jeszcze inne mniej znane pozycje w zależności od możliwego eksponowania w procesie dydaktycznym.

Podsumowanie

Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że odpowiednia interpretacja pojęciowa oraz wynikające z niej wyodrębnienie nowych mediów w kontekście pedagogicznym pozwalają lepiej zrozumieć i wykorzystać przez odbiorców zagadnienia skorelowane z edukacją medialną. Co więcej, oddziaływanie nowych mediów w społeczeństwie informacyjnym coraz bardziej wzrasta, pojawiające się nowe terminy muszą być więc odpowiednio analizowane i interpretowane. Istnieje zatem obawa, że przy dzisiejszym postępie technologicznym nie zdołamy wykorzystać wszystkich wyodrębnionych nowych mediów w kontekście dydaktycznym.

Rozważania, analizy i dociekania na ten temat mogą mieć olbrzymi wpływ na kształtowanie umiejętności świadomego, właściwego i selektywnego korzystania ze środków medialnych. Nie pozostaną także bez echa przy tworzeniu i nadawaniu komunikatów teleinformatycznych odnoszących się do uczniów.

Wnioski

1. Pojęcie *nowe media* powiązane jest z terminami: *media*, *technologie informacyjno-komunikacyjne*, *społeczeństwo informacyjne*.

2. Pojęcie *nowe media* posiada charakterystyczne cechy w kontekście pedagogicznym, którymi są: cyfrowość, interaktywność, hipertekstualność, wirtualność, usieciowienie i symulacyjność.

3. Pojęcie *nowe media* może być interpretowane w przestrzeni sprzętowej (*hardware*) oraz oprogramowania (*software*).

Literatura

- Juszczak, S. (1997). Interakcja człowieka z mediami. *Nauczyciel i Szkoła*, 1 (2), 10–28.
- Juszczak, S. (2002). *Edukacja na odległość. Kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*. Toruń: Wyd. WAM.
- Juszczak, S. (2006). *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Krzysztofek, K. (2002). *Zrozumieć rozwój od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*. Katowice: Wyd. UŚ.
- Levinson, P. (2010). *Nowe nowe media*. Kraków: Wyd. WAM.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., Kelly, K. (2009). *Nowe media. Wprowadzenie*. Kraków: Wyd. UJ.
- Nieć, M. (2010). *Komunikowanie społeczne i media*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Pilch, T. (red.) (2004). *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Warszawa: Żak.
- Radomski, A. (2014). *Humanistyka w świecie Informacjonalizmu*. Lublin: E-naukowiec.
- Siemieniecki, B. (2007). *Pedagogika medialna*. T. 1. Warszawa: PWN.
- Skrzypczak, J. (red.) (1999). *Popularna encyklopedia mass mediów*. Poznań: Kurpisz.
- Tomaszewska, H. (2012). *Młodzież, rówieśnicy i nowe media. Społeczne funkcje technologii komunikacyjnych w życiu nastolatków*. Warszawa: Żak.
- Urbanek, B. (2013). Media w edukacji – pedagogiczne aspekty ich wykorzystania. *Nauczyciel i Szkoła*, 1, 229–248.